

O STATUETĂ DE TIP GÂRLA MARE DESCOPERITĂ LA TISMANA, COM. DEVESEL (JUD. MEHEDINȚI)

CRISTIAN IOAN POPA

În colecția de arheologie a Muzeului Civilizației Dacice și Romane din Deva se păstrează, pe lângă materiale provenind de pe raza județului, și o serie de descoperiri înregistrate în afara acestei unități administrative amintite.

Între acestea se află și o piesă care, credem noi, merită a fi introdusă în circuitul științific de specialitate. Este vorba de un fragment ce a aparținut unei statuete *en cloche*, din epoca bronzului, statueta ce poate fi integrată, din punct de vedere cultural, descoperirilor de tip Țuto Brdo-Gârla Mare. Piesa a apărut fortuit pe raza satului Tismana, com. Devesel, jud. Mehedinți, în punctul "Cetate", din ruptura malului stâng al Dunării (fig. 1). Recoltat împreună cu alte materiale arheologice, de artistul plastic Ion Cârjoi¹, fragmentul de statueta a fost semnalat cercetătorului I. Andrițoiu și donată, ulterior, muzeului devean, unde se păstrează și în prezent sub numărul de inventar 30.242.

Lucrată din nisip bine cernut, arsă până la cenușiu și având suprafața fină, din statueta lipsește capul și partea inferioară, păstrându-se doar bustul plat, de formă circulară. Atât pe cele două fețe, cât și pe marginea lată, piesa poartă elemente, destul de bogate, de decor.

Astfel, pe partea anterioară a bustului (fig. 2a) s-a realizat o linie continuă, executată din împunsături succesive, linie ce încadrează un șir de puncte, ambele cu un traiect circular și indicând, se pare, brațele. O mică proeminență aflată pe mijloc, la baza bustului, ne poate sugera încercarea de redare împreună a mâinilor pe pântec. O serie de alte elemente de decor, incizate, de pe aceeași față, pot fi interpretate ca detalii ale costumului de epocă.

Pe fața posterioară (fig. 2c), bustul e împărțit în patru zone, marcate prin împunsături dispuse în forma unei cruci cu brațele egale. Două romburi hașurate se unesc în punctul de întretăiere a celor două axe.

Și pe muchea bustului (fig. 2b) aflăm o serie de împunsături, dispuse simetric, de ambele părți. Începând cu partea inferioară, avem trei grupe de câte trei împunsături, între a doua și a treia grupare găsindu-se o împunsătură izolată. Privitor la decorul de pe muchea statuetelor de tip Gârla Mare, trebuie spus că acesta este considerat îndeobște ca imitând motive ornamentale ce au fost țesute ori prinse de mânecile bluzelor purtate în acea vreme². Supoziția enunțată poate fi susținută, în cazul nostru, și de simetria elementelor decorative tocmai amintite, care privesc și prin această prismă, nu este deloc întâmplătoare.

¹ În acest punct s-a mai găsit un fragment din partea inferioară a unei statuete, se pare, de același tip cu cea prezentată de noi. De asemenea, de aici provin și alte materiale arheologice extrem de numeroase care ies la iveală anual, odată cu ruperea treptată a malului Dunării. Pentru informațiile furnizate suntem datori a-i mulțumi d-lui Ion Cârjoi, autorul acestor descoperiri.

² Vl. Dumitrescu, *Arta preistorică în România*, București, 1974, p. 348.

Din statueta se mai păstrează și o mică parte din talie. Împunsături triunghiulare ordonate orizontal ne sugerează că talia a fost strânsă cu un brâu.

Mai este de notat faptul că majoritatea ornamentației păstrează încă încrustația cu pastă albă.

Contextul găsirii statuetelor prezentate de noi nu ne permite să precizăm dacă ea a aparținut inventarului unui mormânt sau unei așezări. La nivelul actual al informațiilor pe care le deținem considerăm mult mai aproape de realitate ultima supoziție, neexcluzând însă complet și posibilul caracter funerar al piesei. Celor peste 170 de statuete (întregi sau fragmentare) de tip Žuto Brdo-Gârla Mare cunoscute³, vine să li se adauge un nou exemplar inedit. Datorită unicității deținute de fiecare figurină în parte, cât și deficienței conferite de starea fragmentară a piesei, apropierea cu alte descoperiri similare sunt destul de relative. În clasificarea tipologico-stilistică întocmită de M. Chicideanu-Sandor și I. Chicideanu, exemplarul nostru ar putea fi inclus în varianta Phi II B, variantă larg răspândită pe ambele maluri ale Dunării⁴.

Privitor la semnificația atribuită acestor figurine, se consideră, în general, că avem de-a face cu divinități feminine protectoare ale copiilor, după cum pare a ne sugera o serie de descoperiri aparținând unor morminte de copii⁵. Pe bună dreptate, după cum s-a arătat deja, nu putem vorbi, bazându-ne, cu puține excepții, doar pe realitățile existente în arealul culturii Žuto Brdo-Gârla Mare, de o continuare a cultului fecundității și fertilității, într-o formă atât de expresivă, în plină epocă a bronzului⁶. De altfel, însăși caracterul intrusiv al populațiilor ce au făcut parte din marele complex al „câmpurilor de urne”, în a cărui ceramică predomină motivele ornamentale de inspirație urano-solară, vine să sublinieze o clară delimitare de vechile credințe.

Cuprinzând un areal mai vast, ce acoperă o parte a Banatului, sud-vestul Olteniei, nord-estul Serbiei și nord-vestul Bulgariei, descoperirile de tip Žuto Brdo-Gârla Mare au făcut obiectul unor discuții asupra cărora nu este cazul să insistăm. Aceasta cu atât mai mult, cu cât ne este greu să ne pronunțăm asupra încadrării figurinei adusă în discuție, în una din fazele propuse pentru periodizarea internă a culturii⁷. Ne rămâne doar să notăm faptul că piesa se integrează seriei numeroase de vestigii Žuto Brdo-Gârla Mare din zona clisurii Dunării⁸, între care cele mai

³ M. Chicideanu-Sandor, I. Chicideanu, *Contributions to the Study of the Gârla Mare Anthropomorphic Statuettes*, în *Dacia*, N.S., XXXIV, 1990, p. 54.

⁴ *Ibidem*.

⁵ Vl. Dumitrescu, *op.cit.*, p. 354; Vl. Dumitrescu, Al. Vulpe, *Dacia înainte de Dromihete*, București, 1988, p. 64; M. Chicideanu-Sandor, I. Chicideanu, *op.cit.*, p. 74.

⁶ Vl. Dumitrescu, Al. Vulpe, *op.cit.*, p. 64.

⁷ Pentru problemele referitoare la această cultură, cu privire specială la zona Banatului și a Olteniei, vezi mai recent: M. Gurnă, *Civilizația primei epoci a fierului în sud-vestul României*, Bibliotheca Thracologica, VI, București, 1993, p. 157-166; C. Săcărîn, *Descoperiri Gârla Mare în zona Porților de Fier*, în *Banatica*, 12/1, 1993, p. 75-83; M. Gurnă, *The end of the Bronze Age and the beginning of the Early Iron Age in south-western Romania, western Serbia and north-western Bulgaria. A short review*, în *Thraco-Dacia*, XVI, 1995, 1-2, p.101-102; M. Nica, *The origin and the evolution of the Verbicioara and Gârla Mare Cultures and their cultural and chronological relations with the Bronze Age civilisations of central and South-Eastern European Area*, în *The Thracian World at the crossroads of Civilizations*, București, 1996, p. 308-309.

⁸ C. Săcărîn, *op.cit.*, p. 75-83.

cunoscute rămân cele din necropola de la Cârna⁹. Mai mult, materiale aparținând acestei culturi sunt amintite în alte două sate din comuna Devesel, comună din care face parte și satul Tismana, anume la Bistreț și Batoși¹⁰. Semnalarea noastră se cere, desigur, a fi completată cu noi informații care să lămurească și, eventual să nuanțeze problemele ridicate de descoperirea de tip Žuto Brdo-Gârla Mare de la Tismana, punctul "Cetate".

**Une statuette de type Gârla Mare découverte à Tismana,
com. Devesel, dép. de Mehedinți
Résumé**

Dans cet article l'auteur présente une statuette fragmentaire inédite de type Gârla Mare, découverte à Tismana (dép. de Mehedinți). La pièce a été découverte fortuite et d'elle se conserve seulement le buste. La statuette s'encadre dans la série des découvertes de type Žuto Brdo-Gârla Mare, qui sont des nombreuses dans la zone du Danube.

⁹ Vl. Dumitrescu, *Necropola de incineratie din epoca bronzului de la Cârna*, București, 1961.

¹⁰ C. Săcărâș, *op.cit.*, p. 80.

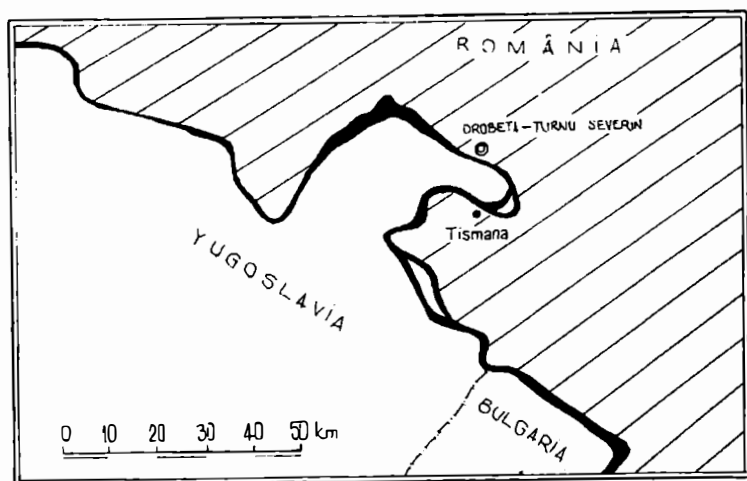

Fig. 1. – Harta cu localizarea descoperirilor

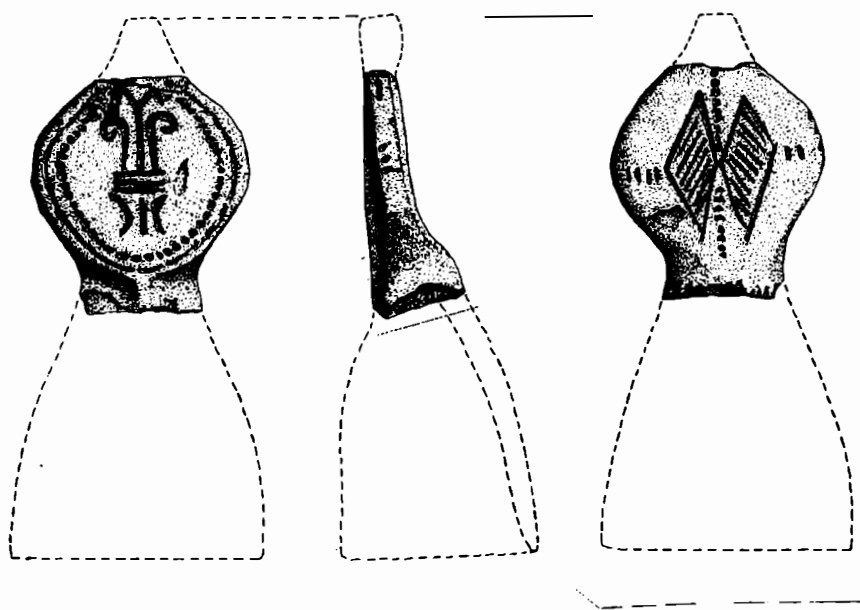

Fig. 2. – Tismana-“Cetate” – Statuetă fragmentară de tip Žuto Brdo-Gârla Mare
(a – față; c – spate)